

การปลูกฝังจิตอาสาและจิตสำนึกในองค์กรทางคุณธรรมจริยธรรมในสังคม
**Cultivating Volunteer Spirit and Conscience of Moral
and Ethical Organization in Society**

พระครูสิริประภัสสรคุณ ปภัสสรโร (ดงมีศรี),

สมเดช นามเกต และ บุญส่ง สิ้นธุ์นอก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

**Phrakru Siripapassarakun Pabhassaro (Dong Mesree),
Somdet Namket and Boonsong Sinthunok**
Mahachulalongkornrajavidyalaya, Nongkhai Campus
Corresponding Author, E-mail : jacknitikorn2517@gmail.com

*****

บทคัดย่อ

ความอยู่เย็นเป็นสุขของสังคม (Wellness and Happiness) เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของทุกสังคมซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องมาจากตัวตนในสังคมโดยที่คนส่วนใหญ่ต้องเป็นผู้มีความประพฤติดีมีคุณธรรมจริยธรรมซึ่งความคิดในแนวนี้นี้ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคมดังนั้นในทุกประเทศจึงพยายามหามาตรการในการปลูกฝังอบรมและเสริมสร้างประชากรในชาติให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมนอกจากนี้แล้วเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมยังเป็นประเด็นหัวข้อของการศึกษาค้นคว้าในระดับสากลหรือของโลกที่ทุกประเทศพยายามศึกษาค้นคว้าหรือหาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางหรือยุทธศาสตร์ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่คนอย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งวิธีการในการดำเนินการในระดับชาติหรือประเทศเพื่อทำการปลูกฝังส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมให้คนในชาติ

สถานการณ์บ้านเมืองของประเทศไทยเราในปัจจุบันนี้ดูน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ผลักดันให้สังคมไทยมุ่งความสำเร็จทางวัตถุคนในสังคมแสวงหาความสำเร็จในชีวิตทางด้านเศรษฐกิจบ้างก็แสวงหาอำนาจบ้างก็แสวงหาผลประโยชน์จนหลายคนมองเห็นตรงกันว่าปัจจุบันสังคมไทยเริ่มอ่อนแอลงเรื่อยๆ และกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤติหลายด้านทั้งด้านการเมืองการศึกษาศาสนาเศรษฐกิจสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่พึงวิตกกังวลยิ่งโดยเฉพาะปัญหาความเสื่อมถอยในด้านคุณธรรมจริยธรรมของคนในประเทศทั้งในระดับนักการเมืองข้าราชการหรือคนในแวดวงอาชีพอื่น ๆ ภาพที่เห็นชัดเจนและเป็นข่าวอยู่ทุกวันนี้ก็คือการทุจริตคอร์รัปชันการก่ออาชญากรรมการแสพและค้ายาเสพติดและยังแพร่ระบาดไปยังกลุ่มเยาวชนนักเรียนนักศึกษาตั้งแต่ระดับประถมจนถึงอุดมศึกษาการพฤติกรรมตนที่ไม่พึงประสงค์ได้

* วันที่รับบทความ : 16 ธันวาคม 2565; วันแก้ไขบทความ 26 ธันวาคม 2565; วันตอบรับบทความ : 27 ธันวาคม 2566

Received: December 16 2022; Revised: December 26 2022; Accepted: December 27 2022

คำสำคัญ : จิตอาสา; การปลูก; คุณธรรมจริยธรรม

Abstracts

The wellness and happiness is the satisfaction of all societies that occur from people in society. Most people must practice in accordance with virtue and morality and this thought is accepted by most general people in society. Every country, therefore, tries their best to find out the standard in implanting, training and enhancing the population in the nation to have the virtue and morality. In addition, the virtuous and moral issues are the important point for education in the universal or world level that every country tries to study or to search for knowledge in order to understand concerning to the way or strategy in implanting the virtue and morality for the people efficiently including the method how to carry on in the level of nation or the country in order to implant, enhance and develop the morality to people in the nation.

The situation of the native nation of Thailand in the present probably is worried about from the current of globalization that leads Thai society towards the material success. People in society search for the success in life by the economic, authority, beneficial aspect until many people agree with each other that at the present, Thailand begins to be weak and face the critical time in many aspects such as political, educational, economical aspect, especially, worrisome things are the ruin of virtue and morality of people in the nation in the level of the politicians, officials or people in various vocations. The features are clearly seen that corruption, criminals and narcotics are spread out to the group of youths, students from the primary schools to the highest education. All of these mentioned are unsatisfaction.

Keywords: Assistant Consciousness; Implantation; Virtue; Morality

บทนำ

ความอยู่เย็นเป็นสุขของสังคม เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาของทุกสังคมซึ่งจะเกิดขึ้นได้ต้องมาจากตัวตนในสังคมโดยที่คนส่วนใหญ่ต้องเป็นผู้มีความประพฤติดีมีคุณธรรมจริยธรรมอาทิการแต่งกายผิระเปียบแต่งกาย ล้อแหลมซึ่งเป็นมูลเหตุก่อให้เกิดอาชญากรรมทางเพศการที่นักเรียนนักศึกษาขายบริการทางเพศเพียงเพื่อหาเงินมาใช้จ่ายฟุ่มเฟือยการอยู่ร่วมกันฉันทสามัคคีการทะเลาะวิวาทของนักศึกษาทั้งภายในสถาบันเดียวกันและต่างสถาบันเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มของเยาวชนดังกล่าวทุกคนต่างลงความเห็นตรงกันว่าเยาวชนไทยของเราขาดการปลูกฝังในด้านคุณธรรมจริยธรรมอาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบฉาบฉวยไม่เกิดผลที่ถาวรในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจมีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรมจริยธรรมรวมทั้งไม่ลืมนวัตกรรมของชาติในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขทุกครั้งที่กำลังกล่าวถึงปัญหาคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทยหลายคนมักจะมองไปที่กระบวนการจัดการศึกษาและตอกย้ำเสมอว่าเป็นความล้มเหลวของระบบการศึกษาแต่หากทุกฝ่ายเปิดใจยอมรับว่าปัญหาเรื่องคุณธรรมจริยธรรมนั้นเป็นปัญหาใหญ่ระดับชาติการแก้ไขปัญหานั้นจะต้องเริ่มต้นจากครอบครัวสถานศึกษาและที่สำคัญที่สุดคือผู้ใหญ่ทุกคนในสังคมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กและเยาวชน

เนื่องจากการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้ประสบผลสำเร็จสูงสุดนั้นต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างถ้าพิจารณาพื้นฐานปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทยส่วนหนึ่งนั้นเริ่มจาก “ปัญหาด้านครอบครัว” ซึ่งเกิดจากการที่ครอบครัวแตกแยกพ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกันพ่อแม่ไม่มีเวลาให้บุตรหลานการใช้ความรุนแรงในครอบครัวและอื่น ๆ อีกมากมายซึ่งประเด็นปัญหาของสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนไทยลำดับต้นๆเช่น ขาดความอบอุ่นจากครอบครัวซึ่งจะนำไปสู่การมีความรักการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรรวมถึงภัยจากสื่อเทคโนโลยีโดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตและการเข้าถึงอบายมุขทั้งหลายหรือยาเสพติดได้ง่ายดายและที่สำคัญคือ “การขาดแบบอย่างที่ดี”

แนวคิดและทฤษฎี

คุณธรรม (Virtue) และจริยธรรม(Morality หรือ Ethic) ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 นั้นได้อธิบายความหมายของคำ "คุณธรรม" ว่าสภาพคุณงามความดีและ "จริยธรรม" ว่าธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติศีลธรรมกวีศีลธรรมและคุณธรรมหมายถึง "ธรรมที่เป็นคุณความดีสภาพที่เกื้อกูล" (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), (2538 : 124)

ทั้งนี้จริยธรรมสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ชนิดได้แก่จริยธรรมส่วนบุคคลซึ่งหมายถึงการกระทำที่บุคคลตัดสินใจทำเป็นส่วนตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้แก่ความซื่อสัตย์สุจริตความขยันอดทนเป็นต้น และจริยธรรมสังคมซึ่งหมายถึงการกระทำที่ส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมเช่นความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ความเสียสละเป็นต้น (จรีพร กาญจนการุณ, 2552 : 95-109)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

นักทฤษฎีจริยธรรมได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางจริยธรรมไว้หลากหลายแนวคิดโดยแต่ละแนวคิดมีความเชื่อพื้นฐานที่แตกต่างกันซึ่งในที่นี้จะนำเสนอแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่สำคัญ 4 กลุ่มได้แก่ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (ศิณารุณ หุ้เต็ม, 2552 : 15)

1. กลุ่มแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางความคิด

นักทฤษฎีกลุ่มพัฒนาการทางความคิดมีความเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมมีความเป็นสากลมีโครงสร้างของความคิดเป็นพื้นฐานและประกอบด้วยเหตุผลเชิงจริยธรรมนอกจากนี้ยังเชื่อว่าจริยธรรมของบุคคลเกิดจากแรงจูงใจเบื้องต้นคือการได้รับการยอมรับการรู้ว่าตนเองมีความสามารถการเคารพและรู้จักตนเองอย่างแท้จริงส่วนบรรทัดฐานเบื้องต้นทางจริยธรรมของบุคคลนั้นทฤษฎีกลุ่มนี้เชื่อว่าเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้มี 2 ทฤษฎีคือทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์และทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กดังจะเสนอสาระสำคัญของแต่ละทฤษฎีต่อไปนี้

1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ (Piaget)

เพียเจท์ (Piaget) เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เป็นไปตามขั้นและขั้นอยู่กับวัยตลอดจนความฉลาดของบุคคลในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ของสังคมตามพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้นโดยขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์แบ่งเป็น 2 ขั้นใหญ่ๆดังนี้

1. ขั้นยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน (Heteronomous) เริ่มตั้งแต่เกิดจนถึง 8

ปีในขั้นนี้บุคคลยอมรับกฎเกณฑ์จากผู้ที่มีอำนาจเหนือตนเช่นบิดามารดาครูและบุคคลอื่นที่มีอำนาจมากกว่าและเชื่อว่ากฎระเบียบเป็นสิ่งที่แน่นอนตายตัวไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ดังนั้นระยะนี้บิดามารดาและผู้ใหญ่จึงมีอิทธิพลต่อเด็กอย่างชัดเจน

2. ขั้นการยอมรับของกฎเกณฑ์ (Autonomous) อายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไปในขั้นนี้บุคคลจะมอง

สิ่งต่าง ๆ อย่างมีความสัมพันธ์กันมากขึ้นและเชื่อว่ากฎระเบียบต่าง ๆ ไม่ใช่สิ่งที่จะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดสมบูรณ์แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้าทุกคนยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้นในขั้นนี้เป็นระยะที่บุคคลเริ่มพัฒนาจริยธรรมขึ้นสู่ความคิดที่เป็นของตนเองใช้เหตุผลโดยคำนึงถึงความยุติธรรมและพิจารณาจากผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำ

1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

โคลเบอร์ก (Kohlberg) เชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของแต่ละบุคคลจะผ่านไปตามขั้นพัฒนาการ (Sequential stage) โดยมีพื้นฐานมาจากการให้เหตุผลเชิงตรรกศาสตร์และเชื่อว่าการรับรู้ทางสังคมและบทบาททางสังคมของแต่ละบุคคลนั้นจะมีความสัมพันธ์ในลักษณะปฏิสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลนั้นสำหรับการตัดสินใจตามขั้นต่าง ๆ นั้นโคลเบอร์กเห็นว่าเป็นผลมาจากประสบการณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นซึ่งโคลเบอร์กเชื่อว่าสิ่งเหล่านั้นจะนำไปสู่การเรียนรู้ส่วนบุคคลมากกว่าจะเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมที่สังคมวางไว้ นอกจากนี้โคลเบอร์กยังเห็นว่าบุคคลที่จะมีจริยธรรมขั้นสูงหรือสามารถใช้เหตุผลทางจริยธรรมขั้นสูงได้นั้นจะต้องสามารถใช้เหตุผลเชิงตรรกะและความสามารถในการรับรู้ทางสังคมในระดับสูงก่อนโดยลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์กนั้นแบ่งออกเป็น 3 ระดับและแต่ละระดับสามารถแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2523 : 29-30) ได้แก่

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Pre Conventional level) ช่วงอายุ 2-10 ปี

หมายถึงระดับที่การตัดสินใจเลือกกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองโดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดแก่ผู้อื่นพัฒนาการของเด็กวัยนี้มี 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 1 (อายุ 2-7 ปี) ใช้หลักการหลบหลีกการลงโทษคือการมุ่งที่จะหลบหลีกมิให้ตนเองถูกลงโทษทางกายเพราะกลัวความเจ็บปวดที่จะได้รับและจะยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่เพราะเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือตน

ขั้นที่ 2 (อายุ 7-10 ปี) ใช้หลักการแสวงหารางวัลคือการเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเองเท่านั้น

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional level) ช่วงอายุ 10-16 ปี

หมายถึงการกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อย ๆ ของตนหรือทำตามกฎหมายและศาสนา บุคคลผู้มีจริยธรรมในระดับนี้ยังต้องมีการควบคุมจากภายนอกแต่ก็มีความสามารถในการเอาใจเขามาใส่ใจเรา และสามารถที่จะแสดงบทบาททางสังคมได้สามารถแบ่งเป็น 2 ขั้นต่อเนื่องจาก 2 ขั้นแรกคือ

ขั้นที่ 3 (อายุ 10-13 ปี) ใช้หลักการทำตามที่มีผู้อื่นเห็นชอบยังไม่เป็นตัวของตัวเองชอบคล้อยตามการชักจูงของผู้อื่นโดยเฉพาะเพื่อน ๆ

ขั้นที่ 4 (อายุ 13-16 ปี) ใช้หลักการทำตามหน้าที่ของสังคมมีความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมของตนจึงถือว่าตนมีหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมของตนกำหนดหรือคาดหวัง

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post Conventional level) ช่วงอายุ 16 ปีขึ้นไป

หมายถึงการตัดสินใจขัดแย้งด้วยการนำมาไตร่ตรองซึ่งใจตนเองและตัดสินใจไปตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากันแบ่งออกได้เป็น 2 ขั้นต่อเนื่องจาก 4 ขั้นแรกตามลำดับดังนี้คือ

ขั้นที่ 5 ใช้หลักการทำตามคำมั่นสัญญาเห็นความสำคัญของคนส่วนใหญ่ไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของบุคคลอื่นสามารถควบคุมบังคับใจตนเองได้

ขั้นที่ 6 ใช้หลักการยึดหลักอุดมคติสากลซึ่งเป็นขั้นพัฒนาการที่สูงสุดแสดงทั้งการมีความรู้สากลนอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตนและการมีความยึดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายในบั้นปลายอันเป็นอุดมคติยิ่งใหญ่

สรุปได้ว่าเป็นไปตามทฤษฎีกลุ่มพัฒนาการทางความคิดเชื่อว่าบุคคลแต่ละคนจะมีหรือไม่มี การพัฒนาหรือมีการพัฒนาช้าเร็วต่างกันโดยระดับจริยธรรมของบุคคลสามารถวัดได้จากเหตุผลเชิงจริยธรรม บุคคลนั้นและสามารถที่จะส่งเสริมให้บุคคลมีการพัฒนาระดับจริยธรรมให้สูงกว่าเดิมได้โดยการเปิดโอกาสให้ บุคคลเรียนรู้จากการตัดสินใจทางจริยธรรมร่วมกับผู้อื่นการได้แสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกับผู้อื่นจะ ทำให้บุคคลที่มีเหตุผลเชิงจริยธรรมต่ำเรียนรู้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้นสูงขึ้น สำหรับการพัฒนาจริยธรรม ตามกลุ่มทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดสามารถทำได้หลายวิธีดังสรุปได้ต่อไปนี้ (ทิตานา แคมมณี, 2556 : 6-7)

2. กลุ่มแนวคิดจิตพิสัย

นักคิดกลุ่มจิตพิสัยมุ่งอธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลโดยมองว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระดับคุณภาพของการเรียนรู้ทางด้านจิตใจ (Affective Domain) ซึ่งแนวคิดทฤษฎีที่สำคัญในกลุ่มนี้คือ ทฤษฎีจำแนกระดับคุณภาพของการเรียนรู้ด้านจิตใจจุดเน้นสำคัญของทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเรียนรู้ด้านจิตใจจะ ครอบคลุมความสนใจเจตคติค่านิยมลักษณะนิสัยของบุคคลและเชื่อว่าการเกิดเจตคติและการพัฒนาทางด้าน คุณธรรมจริยธรรมของบุคคลมีขั้นตอนสำคัญดังนี้

1. ขั้นการรับรู้ (Perceiving or Receiving)
2. ขั้นการตอบสนอง (Responding)
3. ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing)
4. ขั้นจัดระบบ (Organizing)
5. ขั้นการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย (Characterization)

จากแนวคิดจิตพิสัยจะเห็นได้ว่าการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลนั้นสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลก็คือการเรียนรู้ด้านจิตใจของบุคคลนั้นโดยแนวทางในการพัฒนาจะมีลักษณะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไปเริ่มจากการให้บุคคลมีโอกาสรับรู้และสนใจในเรื่องที่จะปลูกฝังมีโอกาสในการตอบสนองต่อสิ่งที่สนใจเห็นคุณค่าของสิ่งที่ปฏิบัติและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอและท้ายที่สุดก็คือการพัฒนาเป็นลักษณะนิสัย

3. กลุ่มแนวคิดจิตพฤติกรรมศาสตร์

แนวคิดจิตพฤติกรรมศาสตร์เป็นแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายสาเหตุพฤติกรรมของบุคคลโดยใช้รูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism Model) และทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมมาเป็นกรอบในการกำหนดสาเหตุต่างๆของพฤติกรรม (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2523 : 105) ซึ่งตามรูปแบบปฏิสัมพันธ์นิยมเชื่อว่าสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลมีอย่างน้อย 4 สายหลักดังนี้

1. สาเหตุฝ่ายสถานการณ์ซึ่งได้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่รอบตัวบุคคลเช่นปทัสถานทางสังคมการสนับสนุนจากบุคคลรอบตัว เป็นต้น
2. สาเหตุฝ่ายจิตลักษณะเดิมซึ่งเป็นจิตลักษณะหรือบุคลิกภาพที่ติดตัวมาหรืออาจเกิดจากการถ่ายทอดทางสังคมเช่นสุขภาพจิตประสบการณ์ทางสังคมสติปัญญาค่านิยม เป็นต้น
3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุฝ่ายสถานการณ์กับฝ่ายจิตลักษณะเดิมซึ่งเรียกว่าปฏิสัมพันธ์แบบกลไก (Mechanical Interaction)
4. สาเหตุฝ่ายจิตลักษณะตามสถานการณ์หรือที่เรียกว่าปฏิสัมพันธ์ภายในตนเช่นเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือความเครียดเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เป็นต้น

ส่วนทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมได้ทำการศึกษาวิจัยถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งโดยได้ทำการประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 6-60 ปีว่าพฤติกรรมเหล่านั้นมีสาเหตุทางจิตใจอะไรบ้างและได้นำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมสำหรับคนไทยขึ้นโดยแบ่งต้นไม้อจริยธรรมออกเป็น 3 ส่วน (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2523 : 2-5) ดังนี้

1. ส่วนที่หนึ่งได้แก่ดอกและผลไม้นบนต้นที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำดีละเว้นชั่วและพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ

2. ส่วนที่สองได้แก่ส่วนลำดับขั้นของต้นไม้แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้านคือ

- 1.1 เหตุผลเชิงจริยธรรม
- 1.2 มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง
- 1.3 ความเชื่ออำนาจในตน
- 1.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์
- 1.5 ทักษะคหิคุณธรรมและค่านิยม

3. ส่วนที่สามได้แก่รากของต้นไม้ที่แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็งซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้านคือ

- 1.1 สติปัญญา
- 1.2 ประสบการณ์ทางสังคม
- 1.3 สุขภาพจิต

จิตลักษณะทั้งสามนี้อาจใช้เป็นสาเหตุของการพัฒนาจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำดับขั้นของต้นไม้ก็ได้ กล่าวคือบุคคลจะต้องมีลักษณะพื้นฐานทางจิตใจ 3 ด้านในปริมาณที่สูงพอเหมาะแก่อายุจึงจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะพัฒนาจิตลักษณะทั้ง 5 ประการที่ลำดับขั้นของต้นไม้โดยที่จิตลักษณะทั้ง 5 นี้จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติถ้าบุคคลที่มีความพร้อมทางจิตใจ 3 ด้านดังกล่าวและอยู่ในสภาพแวดล้อมทางบ้านทางโรงเรียนและสังคมที่เหมาะสมนอกจากนั้นบุคคลยังมีความพร้อมที่จะรับการพัฒนาจิตลักษณะบางประการใน 5 ด้านนี้โดยวิธีการอื่น ๆ ด้วยฉะนั้นจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการจึงเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีและของคนเก่งนั่นเองนอกจากนี้จิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่รากนี้อาจเป็นสาเหตุร่วมกับจิตลักษณะ 5 ประการที่ลำดับขั้น ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมนี้เกิดจากผลการวิจัยพฤติกรรมและจิตลักษณะของคนไทยโดยเมื่อสร้างขึ้นแล้วทฤษฎีนี้ได้ชี้แนวทางการตั้งสมมติฐานการวิจัยเพื่อหาหลักฐานใหม่ ๆ มาเพื่อเติมในทฤษฎีนี้คือการวิจัยที่เกี่ยวกับจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ประการที่สามารถจำแนกคนเป็น 4 ประเภทเหมือนบัวสี่เหล่ากับความสามรถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลโดยพบว่าคนที่เป็นบัวเหนือน้ำเท่านั้น (มีจิตลักษณะพื้นฐาน 3 ด้านนี้ในปริมาณสูงเหมาะสมกับอายุ) เป็นผู้ที่จะสามารถรับการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมได้อย่างเหมาะสมกับอายุตามทฤษฎีของ Kohlberg

4. กลุ่มแนวคิดทางศาสนา

ปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบันสามารถแก้ไขหรือบรรเทาลงได้ด้วยศาสนาเนื่องจากต้นเหตุของปัญหาต่าง ๆ ในสังคมนั้นมาจากการกระทำของมนุษย์การแก้ปัญหาจึงต้องแก้ไขที่ตัวมนุษย์เองศาสนาทุกศาสนาที่ชาวไทยนับถือล้วนมีแนวคำสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาปัจเจกบุคคลด้านจิตสำนึกและเจตคติและส่งเสริมการพัฒนาปัจเจกบุคคลด้านจิตสำนึกและสามารถนำไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ในที่สุดในปัจจุบันศาสนาจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคคลในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (ภัทรพร ศิริกาญจน, 2560 : 127-129)

1. การพัฒนาบุคคลด้านจิตสำนึกและเจตคติหลักคำสอนทางศาสนาเป็นเครื่องมือที่สำคัญและเป็นหลักในการกล่อมเกลายบุคคลให้มีความสำนึกและเจตคติที่ถูกต้องตั้งงามศาสนาเป็นเครื่องต่อต้านและกำจัดสัญชาตญาณฝ่ายต่ำของมนุษย์ทำให้มนุษย์ลดทอนกิเลสตัณหาความเห็นแก่ตัวและการประทุษร้ายผู้อื่นศาสนา ยังส่งเสริมคุณธรรมของมนุษย์ในทางสร้างสรรค์ให้มนุษย์มีความรักความเมตตาความเสียสละและความสงบสุขเยือกเย็นตลอดจนพร้อมที่จะทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. การพัฒนาบุคคลในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นในพุทธศาสนามีหลักธรรมหลายข้อที่ส่งเสริมให้บุคคลดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นด้วยดีโดยพุทธศาสนามีหลักการว่าหากบุคคลคิดดีมีใจเป็นกุศลแล้วย่อมพูดดีและทำดีบุคคลผู้พัฒนาความคิดจิตใจของตนเองแล้วจึงเป็นผู้ดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุขและทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าได้

สรุปได้ว่า แต่ละกลุ่มแนวคิดมีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลที่แตกต่างกันซึ่งความแตกต่างที่เกิดขึ้นนั้นก็จะเป็นไปสู่วิธีการในการพัฒนาจริยธรรมของบุคคลที่ต่างกันด้วย กล่าวคือกลุ่มแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดซึ่งเชื่อว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลจะเป็นไปตามขั้นและขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคมในขณะที่กลุ่มแนวคิดจิตพิสัยซึ่งมุ่งอธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลโดยมองว่ามีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับระดับคุณภาพของการเรียนรู้ด้านจิตใจการพัฒนาให้บุคคลมีจิตสำนึกและเจตคติที่ถูกต้องตั้งงามและสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

องค์ประกอบของจริยธรรม

จริยธรรมนั้นถือได้ว่าเป็นเครื่องกำหนดหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิตเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบเรียบร้อยซึ่งในสังคมหรือทุกองค์กรต้องมีดังนี้

1. ระเบียบวินัย (Discipline) เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องมีการซึ่งถ้าองค์กรใดขาดกฎเกณฑ์หรือระเบียบวินัยที่จะเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันแล้วแต่ละคนต่างคนต่างทำอะไรได้ตามความต้องการไม่มีผู้นำไม่มีระเบียบแบบแผนให้ยึดถือในแนวเดียวกันหากเป็นเช่นนี้จะทำให้เกิดการละเมิดสิทธิหน้าที่เกิดความเดือนร้อนในสังคมได้

2. สังคม (Society) เป็นการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมอย่างมีระเบียบแบบแผนก่อให้เกิดความเรียบร้อยเกิดขนบธรรมเนียมประเพณีที่ติงามซึ่งการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมในด้านธุรกิจนั้นสามารถที่จะให้ความร่วมมือให้เกิดการพัฒนาสังคมหรือผลตอบแทนคืนให้สังคมโดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนทำให้สังคมเกิดสิ่งดี ๆ เช่นเกิดเหตุการณ์น้ำท่วมในภาคต่าง ๆ จะเห็นได้ว่าหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะภาครัฐหรือเอกชนหรือแม้กระทั่งคนไทยทั้งประเทศได้ร่วมกันสร้างสรรค์สังคมด้วยการบริจาคทั้งทุนทรัพย์และกำลังเท่าที่สามารถช่วยได้

3. อิสระเสรี (Autonomy) โดยทั่วไปแล้วบุคคลที่สำนึกในมโนธรรมประสบการณ์ชีวิตย่อมจะเป็นบุคคลที่มีความสุขจะอยู่ในระเบียบวินัยสำหรับคนไทยนั้นค่านิยมยังหมายรวมถึงอิสระเสรีภาพซึ่งเมื่อได้รับการขัดเกลาแล้วสามารถปกครองตนเองให้อยู่ในทำนองคลองธรรมได้ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้คณะกรรมการโครงการการศึกษาจริยธรรมได้กำหนดจริยธรรมที่ควรปลูกฝังแก่คนไทยไว้ 8 ประการดังนี้

1. การใฝ่สัจจะคือการยึดถือความจริงศรัทธาในสิ่งที่มีหลักฐานข้อมูลรับรองที่สามารถพิสูจน์ตรวจสอบได้แสวงหาความรู้ความจริงได้

2. การใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาคือการใช้กระบวนการค้นหาความรู้ความจริงเป็นทางออกอย่างมีเหตุผลเหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาหรือข้อขัดอุปสรรคข้อยุ่งยากต่าง ๆ ที่เผชิญอยู่

3. เมตตากรุณาคือการเสียสละนั้นไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเอง แต่ช่วยให้ผู้อื่นได้พ้นจากความทุกข์กังวล

4. สติสัมปรัชญะคือการที่บุคคลนั้นมีความรู้ตนเองอยู่เสมอว่าตนกำลังทำอะไรอยู่และสามารถที่จะเตือนตนเองให้สามารถตัดสินใจที่แสดงออกมาทางด้านการประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องด้วยสติ

5. ไม่ประมาทคือการที่กระทำอะไรก็ตามจะต้องมีการวางแผนเพื่อเตรียมพร้อมโดยต้องมีการคาดการณ์เพื่อรับผลที่ตามมาของการกระทำใด ๆ ของตนเองอยู่เสมอมาจนเกิดเป็นนิสัย

6. ซื่อสัตย์สุจริตคือการมีจิตใจและการปฏิบัติตนที่ตรงต่อความเจริญความถูกต้องความดีงามตรงต่อหน้าที่ความรับผิดชอบตรงตามระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ต่อคำมั่นสัญญาซึ่งหากปฏิบัติแบบนี้แล้วจะก่อให้เกิดการยอมรับที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้

7. ขยันหมั่นเพียรคือการมีความพอใจต่อหน้าที่การงานของตนที่ได้รับมอบหมายที่จดจ่อกับงานที่ตนเองรับผิดชอบจนสิ้นสุดกระบวนการในการทำงาน

8. หิริโอตตปยะคือการละอายและเกรงกลัวต่อการประพฤติชั่วการผิดศีลธรรมต่อมาได้มีการเพิ่มลักษณะจริยธรรมไทย 11 ประการคือ

1. การมีเหตุผล	2. ความซื่อสัตย์
3. ความรับผิดชอบ	4. ความเสียสละ
5. ความสามัคคี	6. ความกตัญญูกตเวที
7. การรักษาระเบียบวินัย	8. การประหยัด
9. ความยุติธรรม	10. ความอดุสาหะ
11. ความเมตตากรุณา	

องค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรม

ดวงเดือน พันธมนาวิน ได้สรุปองค์ประกอบของจริยธรรมไว้ 2 ด้านคือ

1. เนื้อหาของจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมอบรมคนในสังคมให้ประพฤติปฏิบัติในรูปของความรู้เชิงจริยธรรมเน้นเนื้อหาความรู้ทางศาสนากฎหมายหรือระเบียบประเพณีค่านิยมหรือทัศนคติโดยเนื้อหาจริยธรรมในแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันทั้งนี้เพราะระเบียบประเพณีค่านิยมของสังคมต่างกัน

2. โครงสร้างของจริยธรรมเป็นหลักการทางจริยธรรมโดยแสดงถึงความเจริญหรือพัฒนาการทางจริยธรรมตั้งแต่ขั้นต่ำสุดจนถึงขั้นสูงสุดลักษณะของโครงสร้างทางจริยธรรมได้แก่การให้เหตุผลทางจริยธรรมบุคคลจะมีเหตุผลทางจริยธรรมในระดับใดไม่ใช่ขึ้นกับการอบรมสั่งสอนทางด้านเนื้อหาของจริยธรรมแต่ขึ้นอยู่กับสติปัญญาและประสบการณ์

สรุปได้ว่าองค์ประกอบที่มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมดังกล่าวจะช่วยให้การอธิบายได้ว่าการที่บุคคลมีคุณสมบัติทางจริยธรรมแตกต่างกันนั้นมีความเกี่ยวเนื่องมาจากปัจจัยใดบ้างและเป็นประโยชน์ในการสร้างเสริมจริยธรรมโดยเฉพาะครูผู้สอนในการใช้เป็นแนวทางป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้มีการพัฒนาที่ถูกต้องถูกทางยิ่งขึ้นไป

ทฤษฎีเพื่อพัฒนาจริยธรรม

ทฤษฎีที่เป็นหลักใหญ่ของพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบหรือเป็นกระบวนการทั้งหมดของการพัฒนาคนได้แก่การศึกษาใน 3 ด้านที่เรียกว่าไตรสิกขาคือศีลสมาธิปัญญาตามที่พระธรรมปิฎกได้อธิบายไว้ดังนี้

1. ศีลคือการฝึกฝนพัฒนาด้านพฤติกรรมหมายถึงการพัฒนาพฤติกรรมทางกายและวาจาให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องโดยแบ่งเป็น 4 หมวดคือ

1.1 การรักษาวินัยแม่บทของชุมชน (ปาฏิโมกข์สังวร) เมื่อคนอยู่ร่วมกันจะต้องจัดระบบต่าง ๆ ให้เกิดความเรียบร้อยประสานสอดคล้องกันเช่นวินัยแม่บทของคฤหัสถ์ได้แก่ศีล 5

1.2 การรู้จักใช้อินทรีย์ (อินทรีย์สังวร) ได้รับรู้โดยผ่านตาหูจมูกลิ้นกายใจจะต่อพัฒนาพฤติกรรมในการใช้อินทรีย์ในทางการดูฟังอย่างมีสติคือรู้จักพิจารณาเลือกเฟ้นสิ่งที่จะดูสิ่งที่จะฟังอย่างมีสติควบคุมตนเองได้รู้จักประมาณไม่ปล่อยตัวให้ลุ่มหลงมัวเมาไม่เห็นแก่ความสนุกสนานแต่รู้จักดูรู้จักฟังให้ได้คุณค่าที่ดีงามเป็นประโยชน์ให้ได้ปัญญาและคติที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาชีวิตและสังคม

1.3 การหาเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์(อาชีวนิปปาติ) เนื่องจากการหาเลี้ยงชีพเป็นพฤติกรรมหลักในการดำเนินชีวิตจึงต้องพัฒนาสมาธิและส่งเสริมให้หาเลี้ยงชีพโดยทางสุจริต

1.4 การเสพรบิโรคปัจจัยโดยใช้ปัญญา (ปัจจัยปฏิเสวนา) ถ้ามุขยไม่พัฒนาพฤติกรรมในการเสพรบิโรคก็จะก่อปัญหาอย่างมากจะก่อให้เกิดความลุ่มหลงมัวเมาฟุ้งเฟ้อดังนั้นต้องพัฒนาพฤติกรรมเสพรบิโรคปัจจัยต่าง ๆ ให้เป็นไปในลักษณะการเสพรบิโรคปัจจัยโดยใช้ปัญญาหรือที่เรียกว่าปัจจัยปฏิเสวนาซึ่งหมายถึงการใช้ปัญญาทำความเข้าใจแล้วบริโรคปัจจัยทั้งหลายให้ได้ผลตรงพอดีตามคุณค่าแท้คือ

บริโภคเพื่อเป็นปัจจัยเครื่องช่วยเกื้อหนุนให้พัฒนาชีวิตบริโภคโดยรู้เท่าทันและสามารถละเว้นหรือเลิกเสพสิ่งที่ไม่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนชีวิต

2. สมมติหมายถึงการฝึกฝนพัฒนาด้านจิตใจซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจิตใจเป็นฐานของพฤติกรรมและเนื่องจากพฤติกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นจากความตั้งใจหรือเจตนาและเป็นไปตามเจตจำนงรวมถึงแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นแล้วก็จะควบคุมดูแลพฤติกรรมไปในทางที่พึงามการพัฒนาคุณสมบัติของจิตใจโดยเสริมสร้างคุณสมบัติให้แก่จิตใจมีดังต่อไปนี้

2.1 พัฒนาคุณธรรมซึ่งเน้นคุณภาพของจิตใจเช่นเมตตากรุณาเมตตาอุเบกขาจากะกตัญญูกตเวทิตาหิริโอตตัปปะการระมัดระวังเป็นต้น

2.2 พัฒนาสมรรถภาพและประสิทธิภาพของจิตใจเช่นฉันทะวิริยะอุตสาหะขันติจิตตะสังจาจะอธิษฐานตบะสติสมาธิ

2.3 พัฒนาความสุขและภาวะที่เกื้อหนุนสุขภาพของจิตใจเช่นปราโมทย์ปีติปีสัสทธิสุขสันติเกษมสติภาพเสรีภาพ

3. ปัญญาหมายถึงการพัฒนาปัญญาซึ่งมีความสำคัญสูงสุดเพราะปัญญาเป็นตัวนำทางและควบคุมพฤติกรรมทั้งหมดโดยพัฒนาปัญญาแยกได้เป็น 3 ระดับคือ

3.1 ปัญญาที่ช่วยให้ดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จได้แก่ความรู้ความเข้าใจข้อมูลความรู้การรับรู้และเรียนรู้อย่างถูกต้องตามความเป็นจริงการรู้จักสื่อสารถ่ายทอดความรู้การวินิจฉัยที่ถูกต้องความรู้จักแยกแยะวิเคราะห์วิจัยเป็นต้น

3.2 ปัญญาที่ช่วยให้ดำเนินเข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามเช่นความรู้ความเข้าใจในระบบความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งหลายที่อิงอาศัยส่งผลต่อกันตามเหตุปัจจัย

3.3 ปัญญาที่ช่วยให้บรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตที่ดีงามได้แก่ความรู้ความเข้าใจเท่าทันความจริงของสังขารคือโลกและชีวิตที่เปลี่ยนแปลงเป็นไปตามกฎธรรมชาติจนสามารถวางใจถูกต้องต่อสิ่งทั้งหลายทำจิตใจให้หลุดพ้นเป็นอิสระได้สมบูรณ์และมีชีวิตที่เป็นอยู่ด้วยปัญญาที่แท้จริงการฝึกฝนพัฒนาตนให้เจริญงอกงามในความดีเรียกว่ามงคล 38 ซึ่ง พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดญาณสิทธิป.ธ.9) นำมาเป็นทฤษฎีวัดจริยธรรมใน 3 ด้านคือกายกรรมวจีกรรมและมโนกรรมโดยแบ่งเป็นหมู่มงคล 10 หมู่ดังนี้

มงคลหมู่ที่ 1 ฝึกตนให้เป็นคนดีซึ่งประกอบด้วย

- มงคลที่ 1 ไม่คบคนพาล
- มงคลที่ 2 คบบัณฑิต
- มงคลที่ 3 บูชาบุคคลที่ควรบูชา

มงคหลหู่ที่ 2 เตรียมควมพร้อมในการฝีกตนประกอบด้วย

- มงคหลที่ 4 อยู่ในถิ่นที่เหมะสม
- มงคหลที่ 5 มีบุญวาสนามาก่อน
- มงคหลที่ 6 ตั้งตนไว้ชอบ

มงคหลหู่ที่ 3 ฝีกตนให้เป็นคนมีประโยชน์ประกอบด้วย

- มงคหลที่ 7 ความเป็นพหุสูต
- มงคหลที่ 8 มีคิลปะ
- มงคหลที่ 9 มีวินัย
- มงคหลที่ 10 มีวาจาสุภษษิต

มงคหลหู่ที่ 4 บำเพ็ญประโยชน์ต่อครอบครัวประกอบด้วย

- มงคหลที่ 11 บำรุงมารดาบิดา
- มงคหลที่ 12 สงเคราะห์บุตร
- มงคหลที่ 13 สงเคราะห์ภรรยา (สามี)
- มงคหลที่ 14 การงานไม่อาภูล

มงคหลหู่ที่ 5 บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมประกอบด้วย

- มงคหลที่ 15 บำเพ็ญทาน
- มงคหลที่ 16 ประพฤติธรรม
- มงคหลที่ 17 สงเคราะห์ญาติ
- มงคหลที่ 18 ทำงานไม่มีโทษ

มงคหลหู่ที่ 6 เตรียมใจไว้ให้พร้อมประกอบด้วย

- มงคหลที่ 19 งดเว้นบาป
- มงคหลที่ 20 สำรวมจากการดื่มน้ำเมา
- มงคหลที่ 21 ไม่ประมาทในธรรม

มงคหลหู่ที่ 7 การแสวงหาธรรมขั้นต้นประกอบด้วย

- มงคหลที่ 22 มีความเคารพ
- มงคหลที่ 23 มีความถ่อมตน
- มงคหลที่ 24 มีความสันโดษ
- มงคหลที่ 25 มีความกตัญญู
- มงคหลที่ 26 ฟังธรรมตามกาล

มงคลหมู่ที่ 8 การแสวงหาธรรมขั้นสูงประกอบด้วย

- มงคลที่ 27 ความอดทน
- มงคลที่ 28 เป็นคนว่าง่าย
- มงคลที่ 29 เห็นสมณะ
- มงคลที่ 30 สนทนาธรรมตามกาล

มงคลหมู่ที่ 9 การปฏิบัติธรรมเพื่อกำจัดกิเลสประกอบด้วย

- มงคลที่ 31 บำเพ็ญตบะ
- มงคลที่ 32 ประพฤติพรหมจรรย์
- มงคลที่ 33 เห็นอริยสัจ
- มงคลที่ 34 ทำนิพพานให้แจ้ง

มงคลหมู่ที่ 10 ผลการปฏิบัติธรรมจนจิตหมดกิเลสประกอบด้วย

- มงคลที่ 35 จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม
- มงคลที่ 36 จิตไม่โศก
- มงคลที่ 37 จิตปราศจากธุลี
- มงคลที่ 38 จิตเกษม

สำหรับสาระของทฤษฎีตามหลักมงคล 38 ซึ่งมุ่งวัดจริยธรรมทั้ง 3 ด้านดังนี้

1. ด้านกายธรรมหมายถึงการละชั่วทำดีทางกายได้แก่การปฏิบัติตามมงคลคือไม่คบคนพาลคบ บัณฑิตบูชามงคลที่ควรบูชาอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีบุญวาสนามาก่อนตั้งตนไว้ชอบความเป็นพหูสูตมีศีลปะมีวินัย บำรุงมารดาบิดาสงเคราะห์บุตรสงเคราะห์ภรรยา (สามี) การงานไม่อาภูลบ่าเพ็ญทานประพฤติธรรมสงเคราะห์ ญาติทำงานไม่มีโทษจนวันบาสารวจจากการต็มน้ำเมาไม่ประมาทในธรรมมีความเคารพมีความถ่อมตัวมีความ สันโดษมีความกตัญญูพึงธรรมตามกาลความอดทนเป็นคนว่าง่ายเห็นสมณะ

2. ด้านวจีธรรมหมายถึงการเป็นผู้มีสัมมาคารวะทางวาจา รู้จักใช้วาจาพูดให้เกิดประโยชน์เว้นจาก การทำความชั่วทางคำพูดซึ่งได้แก่การปฏิบัติตามมงคลนั้นคือมีวาจาสุภาสิตสนทนาธรรมตามกาล

3. ด้านมโนกรรมหมายถึงการทำจิตใจให้บริสุทธิ์ได้แก่การปฏิบัติตามมงคลคือบำเพ็ญตบะประพฤติ พรหมจรรย์เห็นอริยสัจทำนิพพานให้แจ้งจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรมจิตไม่โศกจิตปราศจากธุลีจิตเกษมจริยธรรม ตามหลักมงคล 38 ดังกล่าวจึงเป็นบทศึกษาที่สอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตซึ่งมี 3 ด้านคือ พฤติกรรมจิตใจและปัญญาซึ่งเมื่อสมาชิกในสังคมมีแนวทางในการดำเนินที่ดีเช่นนี้แล้วจะยังผลให้ทุกคน สามารถสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีงามสังคมมีสันติสุขตามเป้าหมายแห่งการพัฒนาสังคมไทยในยุคโลกาภิวัตน์ (ศิณากรณ์ หู้เต็ม, 2559 : 27)

สรุปได้ว่า คุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีในตัวของคนในสังคม อย่างไรก็ตามจริยธรรมถือเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคมสังคมใดมีบุคคลที่มีจริยธรรมสูงจำนวนมากย่อมมีความสงบสุขส่วนสังคมใดมีผู้ที่มีจริยธรรมต่ำจำนวนมากย่อมนำไปสู่ความยุ่งเหยิงและความวิตกกังวลนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังและพัฒนาคนส่วนใหญ่ของชาติให้มีจริยธรรมอยู่ในระดับสูงโดยเฉพาะเรื่องของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เป็นการเลือกกระทำหรือไม่เลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันก่อให้เกิดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมที่เป็นการแสดงออกของพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบซึ่งอาจอยู่ในระดับมากหรือน้อยการที่บุคคลมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับสูงจำนวนมากย่อมจะช่วยพัฒนาสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) ได้ตามวิสัยทัศน์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554) ที่ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของประเทศไทยไว้ดังนี้คือคนไทยมีคุณธรรมนำความรอบรู้รู้เท่าทันโลกครอบครัวอบอุ่นชุมชนเข้มแข็งสังคมสันติสุขเศรษฐกิจมีคุณภาพเสถียรภาพและเป็นธรรมสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืนอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาลดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, (พ.ศ.2550 – 2554) : 66) และเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการส่งเสริมให้เกิดขึ้นในตัวเยาวชนของชาติโดยเฉพาะเรื่องระดับความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนซึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์กันหรือช่วยพัฒนาทำให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันได้

เอกสารอ้างอิง

- จรีพร กาญจนการุณ. (2552). คุณธรรมจริยธรรมและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. *วารสารวิชาการวิทยาลัยแสงธรรม*. 1 (1), 95-109.
- ดวงเดือน พันธุมนาวินและเพ็ญแข ประจันปัจฉิม. (2520). *จริยธรรมของเยาวชนไทยรายงานการวิจัยฉบับที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทิตนา แคมมณี. (2546). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. เสริมสิน พีรเพรส. กรุงเทพมหานคร.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- ภัทรพร ศิริกาญจน. (2536). *ความรู้พื้นฐานทางศาสนา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิณาภรณ์ หุ่นเต็ม. (2552). *พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี*. วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10*.